

boldogan felejtkeznek bele a sokféle látványba, még inkább elismerve társadalmunk erejét, gondoskodását.

Az épülő nagy alkotások egyformán lelkesítik a felnőtt embert és fejlődő gyermeket, és a hazához körik sok szállal, akár új, modern lakótelepekről, akár az újjáépült Lánchidról van szó vagy a hatalmas Népstadionról. S nem lebecsülhető az a jogos nemzeti büszkeség, amely a sportsikereink láttán alakul ki gyermekeinkben. (*Jani a Népstadionban.*) Emellett a sportot szerető és azt űző gyermek értékes társadalmunkban, mert általa nemcsak testi képességei fejlődnek, hanem értékes akarati és jellembeli tulajdonságai egyaránt, s testben-szellemiekben fejlett ifjaink tudnak helytállni a munkában, a honvédelmi köteleességek teljesítésében, a haza védelmében.

A *Játszóter készülő* c. olvasmány feldolgozása során alkalmunk van a párt és a tanács irányító munkájával megismertetnünk gyermekeinket, rámutatva arra, hogy a kommunisták pártja hogyan vezeti népünket a jobb élet megteremtésére irányuló tevékenységében, szerte az országban mindenütt élére állva a helyi erőfeszítéseknek, társadalmi munkáknak — természetesen kerülve a nehezen érthető kifejtést —, s utalhatunk társadalmunknak a nép szórakozását, pihenését célzó gondoskodására. Nem szabad kiaknázatlanul hagyni azt a lehetőséget, amely az aktív, tettekben megnyilvánuló hazaszeretet alakítása terén kínálkozik az olvasmány feldolgozása során. A mindennapokban, az aprómunkában megnyilvánuló hazafiság kiemelésére van itt lehetőség, mely a szűkebb pátria gazdagításával egész népünket teszi gazdagabbá, ha sok helyen buzog az alkotókedv, a teremő szándék.

A *felöltök mai életéről, megváltozott sorsáról* szóló ismeretek még meggyőzőbb erejűvé válnak, ha szembeállítjuk őket azokkal a tényekkel, amelyek a dolgozó emberek múltbeli nyomorúságát mutatják be. A már érintett olvasmányokon kívül, melyek a gyermekek sanyarú sorsával együtt megrajzolják a szülők helyzetét is, külön jelentős szerepe van a *Ludas Matyi*, *Kevély Kereki és A paraszilegény és a kisnyúl* című olvasmányoknak. Ezekben a dolgozó emberek végtelen szegénysége, elviselhetetlennek tűnő nyomorúsága mellett kirajzolódik a *kegyetlen elnyomás* képe is. Hiába vágyódtak a szegény emberek a jobb élet után, akarták az emberibb életet, hiába énekeltek meg népdalokban, históriákban az urak felett ésszel-furfanggal aratott győzelmeket, a valóságban csak őket húzták deresre, ők voltak kénytelenek szolgálni gögös uraiknak éhbéért, ők szenvedtek a múltban emberhez nem méltó sorban, nyomorúságban. Ritkán tudták visszaadni a sérelmeket, az ültegeket, a bántást. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a *nép soha nem nyugodott bele sorsába*, egyre inkább öntudatosá válva küzdött az elnyomás ellen, az újra ismétlődő szabadságharcokban, felkelésekben és munkásmozgalmi harcokban hősiességgel vívott felszabadításáért. Hangsúlyoznunk kell, hogy évszázados harcok után végre 1945-ben valóra váltak a nép évszázados álmái, törekvései, s hazánk felszabadulásával a nép hazája lett ez a föld, s a felszabadult magyar hazában szocialista társadalmat építhet népünk.

IRODALOM

- [1] Az általános iskolai tanulók tervszerű nevelésének programja (Nevelési terv), Tankönyvkiadó, Bp., 1963. 60. old.
- [2] Útmutató az ált. iskolák 3. és 4. osztályos olvasókönyvének bővített kiadásához, Tankönyvkiadó, 1968., 18. old.
- [3] Kézikönyv az általános iskolák 3. osztályának tanítóí számára, Tankönyvkiadó, 1966., 47. old.

DR. SZÜTS ISTVÁNNÉ

Szeged

Csoportmunka tapasztalatai az élővilág órákon

Az utóbbi évek során több cikk és előadás foglalkozott a csoportmunkák tapasztalataival, valamint pedagógiai értékelésével. Mint gyakorló iskolai szakvezető tanár, az élővilág tantárgy keretében, magam is végeztem a csoportmunka alkalmazásával kapcsolatban kísérleteket, a tanulói öntevékenység, illetve az oktatás hatékonyságának fokozása céljából.

A vizsgálatok során elsődleges problémát a csoportmunka lehetőségeinek feltárása és megállapítása jelentette számomra. Ez a probléma azért is fontos, mivel a gyakorlati tapasztalatok a helytelenül értelmezett és alkalmazott oktatási forma eltorzulásához és ezen keresztül elvetéséhez is elvezethetnek. Ezzel kapcsolatban idézni kívánom Fábíán Zoltánnak a Pedagógiai Szemle 1967. 6. számában megjelent „A csoportfoglalkozások pedagógiai értéke” című cikkéből a következőket: „Nem nehéz túlzásokba esni, hiszen a csoportmunkák mindig szemmel láthatóan felfrissítik az iskolai vérkeringést; a kezdeti eredmények könnyen megrészegethették a nevelőket. Az első sikerek többnyire mértéktelenségre ösztönöznek: a nevelők — akár kell, akár nem — a legkülönbébb feladatok megoldására szeretnék felhasználni ezt a foglalkoztatási formát. Néhány súlyosabb kudarc azonban beteljesíti eme kísérletek végétét, s a nevelők — megrettenve a kudarcoktól — sietve felhagynak a formabontással. A túlzások mindenütt ismétlődő ténye arra figyelmeztet bennünket, hogy kétélű fegyverről van szó, mellyel okosan kell bánni.” Nagyon igaznak és találónak érzem ezeket az idézett sorokat. Mi, gyakorló pedagógusok, sok esetben saját bőrünkön érezzük, milyen komoly, súlyos következményekkel jár egy-egy kísérleti eljárás, forma, módszer egyoldalú, állandó jellegű alkalmazása. Hozzá kell még tennem, hogy a következményeket megérik tanítványaink, sőt közvetve a szülők is szenvedő részesivé válnak. Ezek a körülmények vetik fel szükségszerűen a kérdést: alkalmazható-e, s mikor a csoportmunka a biológia oktatásában? A kérdés első részére határozott igennel kell válaszolni. Több éves kísérletező munka bizonyítja, hogy ez az oktatási forma életképes, használható, s ha helyesen alkalmazzuk, igen eredményes.

Melyek az előnyei oktatási és nevelési vonatkozásban?

Napjainkban sok szó esik a hátrányos helyzetű tanulók iskolai segítéséről. A tanároknak keresni és találni kell olyan módszereket, szervezési formákat, amelyek lehetővé teszik, elősegítik a tanulók fejlődésében az iskolán kívüli társadalmi életből származó hiányosságok kiegyenlítését. A csoportmunkák ezt a célt — tapasztalataim szerint — igen jól szolgálják. A csoport tagjai közös tevékenységet folytatnak. A tevékenység közben a csoport tagjai együttműködnek, támogatják, segítik egymást, tudásukat átadják egymásnak. A csoportmunka lehetőséget ad a hátrányos helyzetű tanulóknak is, hogy közvetlen és konkrét segítséget kapjanak jobb tanuló-társaiktól. A közös munka sikere, sikerélménye az egyén önbizalmát, munkakétségét, aktivitását is felébreszti, serkenti.

A csoportmunka lehetővé teszi az életszerűbb tanulási módot, mert az életben levő munkahelyzetekhez hasonló légkört teremt. Az iskolai élet néhány szokását mellőzve (nem szabad egymásnak segíteni, a teljesítményért csak az egyén felelős) itt feloldjuk. Természetesebb körülmények között dolgoznak a tanulók.

A csoportmunkában sok a játékos, mozgalmas elem. Ezek is hozzájárulnak az érdeklődés fokozásához. A tanulók egymást segítik, lelkesítik.

Megnőnek a tanulói aktivitás lehetőségei is. Az egyes tanulóknak nem kell jelentkezni, felszólításra várni, nem kell tartani az esetleges kedvezőtlen nevelői értékelés, vagy a nyilvános kudarc kockázatától, mert az elhibázott próbálkozásokat a nevelő tudta nélkül kijavítják a csoporttársak. A tanuló az aktív munkavégzést nem közvetlen nevelői kényszerítés, hanem saját belátása, illetve a csoportközvélemény hatására vállalja. Tehát nemcsak az egyes tanulót, hanem az osztály minden tagját tevékenységre, aktív ismeretszerzésre serkenti.

A csoportmunka a tanulókat a munka előzetes tervezésére, a megoldási lehetőségek mérlegelésére, a munka jó megszervezésére, a végzett munka megvitatására készíti.

A csoportok olyan részletes és sokoldalú tényanyagot gyűjthetnek, ami a megszokott osztálymunkával nem lehetséges. Ez különösen akkor hasznos, amikor az új ismereteket a korábbi ismeretekre alapozzuk, vagy amikor az ismereteket a közvetlen valóság vizsgálata útján szereztetjük meg. Erre az élővilág tanítása során nagyon sok lehetőség nyílik. Nemcsak a tényanyaggyűjtés, de a rögzítés és az ismeretek rendszerezése, gyakorlati alkalmazása is sokoldalú és változatos ennek az oktatási formának a segítségével.

Csoportkeretben a kevesebb szemléltető anyagot is jól tudjuk hasznosítani. Nem kell az osztály minden tanulója számára külön eszközökről, szemléltető anyagról gondoskodni, elegendő, ha a csoportok számának megfelelő mennyiségű anyaggal rendelkezünk. Négy-öt fős csoportoknál a szemléltető anyaghoz közelebb férhetnek a tanulók, mintha egyidőben az egész osztály foglalkozna velük.

Az elmondottakból következik, hogy a csoportmunka pedagógiai jelentősége nem vitatható. A problémát az képezi, hogy ezt az oktatási formát az élővilág tanítása során mikor, illetőleg mely órákon, vagy az egyes órák mely részeiben és hogyan alkalmazhatjuk hatékonyan. Jelenleg nem célozom az összes lehetőségek részletes ismertetése, csupán néhány példán keresztül kívánom szemléltetni a csoportmunka alkalmazásának célszerűségét és előnyét a hagyományos oktatási formával szemben.

A csoportmunkák két csoportját a homogén és a differenciált csoportmunkák képezik. Ezekben belül is sokféle formájuk ismeretes. A homogén csoportmunka alkalmazása során minden csoport — s így az osztály minden tanulója —, azonos tartalmú feladatokat old meg. Ennek eredményeként terjedelemben és mélységben minden tanuló egyformán sajátítja el az anyagot, valamint azonos módon válik jártassá az ismeretekben. A differenciált csoportmunkák alkalmazása során a főtémát rész témákra tagoljuk. Tehát egy csoport az óra anyagából csak egy részlettel foglalkozik, vagy ha az egészszel, úgy annak csak egy szempontból való vizsgálatával. Az egyes csoportok munkája nyomán a részeredményekből alakul ki a főtéma összsképe, ötvö-ződnek a részletek egységes egészzé.

Tapasztalataim szerint 5—6. osztályban főként a homogén típusú, a 7—8. osztály egyes anyagrészeinek (pl. fejlődéstörténeti rendszertan, a növények teste és élete egyes órái) tanításánál a differenciált csoportmunka is sikerrel alkalmazható.

A csoportmunka eredményes alkalmazásának előfeltétele a jó szervezés. A tanártól sokkal körültekintőbb, tervszerűbb, nehezebb szervező munkát kíván, mint a hagyományos oktatási forma alkalmazása. A szervezés módjaival, lehetőségeivel sokat foglalkoztam és tapasztalásaim szerint a következő eljárások eredménnyel alkalmazhatók.

A csoportmunkára elő kell készíteni a tanulókat. Előzetesen hozzá kell szoktatni őket az önálló munkához.

A csoportok megszervezésénél egyik alapvető kérdés a csoporton belüli létszám eldöntése. Gyakorlatban leginkább a négy-öt fős csoportok bizonyultak a legmegfelelőbbeknek. Nagyobb létszámú csoportokban „eltűnnek”, „megbújnak” egyes tanulók. Nem is tudnak egyformán hozzáférni a szemléltető anyaghoz.

Tapasztalatom az, hogy az állandó jellegű csoportok munkája eredményesebb. Egész tanév folyamán, illetve több éven keresztül ugyanaz a négy-öt tanuló dolgozik együtt. Vannak, akik úgy szervezik meg a csoportokat, hogy kb. hasonló képességű, illetve tanulmányi eredményű tanulók kerülnek egy csoportba. Ezek különböző nehézségű feladatokat oldanak meg. Előnye: a kiváló tanulók értelmi képességének, tudásának fejlesztése. Hátránya azonban a „beskatulyázás”, a közepes és gyengébb tanulók fejlődésének kevés lehetőséget biztosít. Magam részéről vegyes csoportokat

szervezek, vagyis egy-egy csoporton belül vannak jó, közepes és gyenge tanulók is. Tapasztalatom szerint nem igen fordult elő, hogy a jók nem engedték szóhoz a gyengébbeket, hanem inkább azt történt, hogy a gyengébbek is sokat tanultak jobb képességű csoporttársaiktól.

Minden csoporton belül van egy csoportvezető. Az ő feladata igen fontos. Funkciója nem merül ki abban, hogy pl., ha óra közben történik a szemléltető anyag kiosztása, akkor ő az, aki átveszi az anyagot, valamint a munka- és feladatlapokat a tanártól. Az ő dolga ismertetni az elvégzendő, megoldandó feladatokat a csoporttagokkal. Fő feladata a csoporton belüli vezetés, irányítás, a csoporttagok munkájának megszervezése, összehangolása. A csoportvezető személyének megválasztása nagyon fontos kérdés. Nem elég, hogy jó tanuló, olyannak kell lennie, akit társai is elismernek vezetőnek és valóban alkalmas is adottságainál fogva erre a munkára. Éberem kell figyelni működését, mert fennáll annak a veszélye, hogy kisajátítja a munka javát és a feladatok megoldásába alig engedi beleszólni csoporttársait. Ez pedig nagyon helytelen. Tudatosítani kell tehát benne, hogy az ő munkája akkor jó, dicséretet érdemlő, ha a csoport minden tagját képes bevonni a közös munkába. A csoportvezető személye lehet állandó jellegű, tehát egész év, vagy évek folyamán ő vezeti a csoportot. Kísérleteztem a csoportvezető személyének változtatásával is. Ha pl. a csoporton belül több jó tanuló is volt, akkor egymást váltogatták a csoportvezetői funkcióban. Sőt próbálkoztam azzal is, hogy ha egy gyengébb csoporttag tartósan jól dolgozott az órákon, jutalmul a legközelebbi csoportfoglalkozáson ő lett a csoport vezetője. Ez nagyon ösztönző hatású volt, és sok gyengébb tanulónak adott önbizalmat, sőt felkeltette bennük a tantárgy iránti érdeklődést, szeretetet.

Döntő fontosságú a tanulói munka megszervezése érdekében — bármely típusú csoportmunka alkalmazásánál — a munka- és a feladatlapok helyes, tudatos, körültekintő megtervezése és elkészítése. Minden csoport egy-egy munkalapot és a csoporton belül minden tanuló egy-egy feladatlapot kap, amelyet a közös munka alapján kitölt. A munka- illetve feladatlapok összeállításánál szem előtt tartandó követelmények: a feladatok legyenek összhangban a szemléltető anyaggal, ügyeljünk arra, hogy az egyes csoportok feladatai arányosak legyenek egymással, az adott időhöz megfelelő mennyiségű és nehézségű feladatot adjunk. Nagyon fontos az is, hogy az egyes csoportok munkáját irányító feladatok logikailag helyes sorrendben következzenek.

Elsőként homogén típusú csoportmunkát közlök: 6. osztály „A mező élete” témakörből a „Sáskák, szöcskék, tücsök” tanítását új ismeret feldolgozó óra keretében. Ezen az órán az új anyag feldolgozása csoportmunka és frontális osztálymunka váltakozásával a következőképpen történik:

1. logikai egység: A sáskák, szöcskék, tücsök élethelye, habitus képe (csoportfoglalkozással). A csoportok azonos szemléltető anyaggal és feladatlappal dolgoznak.
- Vizsgálati anyag: olasz sáska, zöld lombszöcske, mezei tücsök.

M u n k a l a p

1. Mely környezetben láttátok az olasz sáskát, a zöld lombszöcskét és a mezei tücsköt?
2. Vizsgáljátok meg az állatok színét!
3. Milyen összefüggést vesztek észre az állatok színe és környezete között?
4. MÉRJÉTEK meg az állatok nagyságát!
5. MÉRJÉTEK meg a csápok hosszát és viszonyítsátok a test többi részének hosszához!
6. Mely testtájakat rudjakat elkülöníteni az állatok testén?
7. Számoljátok meg a lábakat!
8. Vizsgáljátok meg nagyítóval a lábakat!
- A lábak alapján az állatok mely csoportjába tartoznak ezek az állatok?
9. Testtájai és lábai száma alapján melyik állatcsoport tagjai?

10. Hanyadik pár lábuk a legnagyobb?
11. Milyen szerepe van ennek a lábnak az állatok mozgásában?
12. Hány pár szárnyuk van?
13. Hasonlítsátok össze a szárnyakat!
14. Milyen hangot hallatnak?

A csoportok beszámolója során tisztázódik a sáskák, szöcskék, tücskök élethelye, habitus képe és a tanár a tanulók vizsgálataira támaszkodva kialakítja az ugrólábú, egyenesszárnyú rovar fogalmát.

A 2. logikai egység: a sáskák, szöcskék, tücskök táplálkozása, a 3. szaporodásuk, fejlődésük. Ezeket frontális osztálymunkával dolgozzuk fel.

Az óra végi összefoglalást — ismét csoportmunka keretében — az ismeretek gyakorlati alkalmazására fordítjuk. A csoportok azt a feladatot kapják, hogy ismert és ismeretlen rovarok közül a tanult jegyek alapján kiválogassák az ugrólábú, egyenesszárnyú rovarokat.

Másik példaként a 8. osztály 1. témaköréből az „Emlősök” című rendszerező órának differenciált csoportmunkával történő feldolgozását ismertetem.

1. logikai egység: az emlősök osztályának közös sajátosságai (frontális osztálymunkával).
2. logikai egység: az emlősök csoportjai (csoportmunkával).

1. csoport (kenguruk, rovarevő emlősök)

Vizsgálati anyag: óriás kenguru képe, kitömött vakondok, vakondok koponya.

M u n k a l a p

1. Nevezzétek meg az állatokat!
2. Születése után hol fejlődik tovább a képen látható állat kölyke?
3. Hasonlítsátok össze a képen látható állat mellső és hátsó lábait!
4. Melyik állat koponyája van előtterek?
5. Állapítsátok meg, hogyan alkalmazkodik fogazata a táplálékhoz?
6. Az előbbieken alapján, az emlősök osztályán belül, mely csoportba soroljátok ezeket az állatokat?

2. csoport (rágcsálók)

Vizsgálati anyag: kitömött mezei nyúl és házi egér, nyúlkoponya.

M u n k a l a p

1. Nevezzétek meg az állatokat!
2. Hasonlítsátok össze táplálékukat!
3. Miben egyezik meg mindkét állat fogazata?
4. Miben különbözik a két állat fogazata?
5. A 3. kérdésre adott válaszotok alapján, az emlősök melyik csoportjába tartoznak ezek az állatok?

3. csoport (ragadozók)

Vizsgálati anyag: kitömött menyét, házi kutya koponyája.

M u n k a l a p

1. Nevezzétek meg az állatokat!
2. Soroljátok fel és jellemezzétek a fogazatukat alkotó egyes fogtípusokat!
3. Nevezzétek meg ezt a fogazatot!
4. Az emlősök osztályának melyik csoportjába soroljátok ezeket az állatokat? Indokoljátok meg, miért?

4. csoport (patások)

Vizsgálati anyag: háziló, gazella, viziló képe, házisertés modellje.

M u n k a l a p

1. Nevezzétek meg az állatokat!
2. Mi borítja ujjaik végét?
3. Az emlősök osztályának melyik csoportjába soroljátok ezeket az állatokat?
4. Csoportosítsátok:

páros . . . . .

páratlan . . . . .

5. csoport (főemlősök)

Vizsgálati anyag: gorilla, csimpánz, orángután képe.

Munkalap

1. Nevezzétek meg a képeken látható állatokat!
2. Miért a legmagasabbrendű állatok?

A csoportmunka keretében a csoportok összegyűjtötték az emlősök egyes rendjeire jellemző sajátosságokat, sőt egyes csoportok, amennyiben eddigi ismereteik ezt lehetővé tették, eljutottak az általánosításig. A következőkben az egyes csoportok beszámolnak munkájukról, vagyis következik az ellenőrzés.

A csoportmunka ellenőrzésének is több variációja lehetséges, a választott típustól függően. Azonban, bármely típusú csoportmunkáról van szó, már menet közben, munka közben is figyelemmel kell kísérni az egyes csoportok, csoportvezetők, illetve csoporttagok munkáját. Már ekkor is képet kapunk tevékenységükről. Azonos témájú csoportmunka esetében az egyes feladatok megoldásáról más-más csoport számol be. Differenciált csoportmunka esetében a részfeladatok megoldásáról az egyes csoportok tagjai számolnak be, sőt az esetleg felmerülő problémákhoz más csoportok tagjai is hozzászólnak. Ez sokszor eleven vitához vezet. Így biztosítjuk, hogy az egyes részfeladatok megoldásába az egész osztály bekapcsolódjon. A beszámoló után — ha azok a csoport jó munkáját bizonyították — ne feledkezzünk meg a dicséretéről sem.

A beszámoltatás, ellenőrzés során a tanárnak nemcsak abban van szerepe, hogy az esetleges vitás kérdésekben döntsön, hanem az ő feladata az összegyűjtött tényanyagból az általánosításig eljuttatni a tanulókat.

Az előbbiekből ismertetett 8. osztályos órán egy-egy csoport beszámolója után más csoportok tagjai kapták feladatuk, hogy az osztályban levő szemléltető anyagból kiválogassák az emlősök azonos rendjeibe tartozó állatokat. Ezután újból kiemeltük a lényeges, általánosítható jegyeket és definiáltuk az egyes fogalmakat. Az 5. csoport feladata csupán a 7. osztályban megismert három emberszabású majommal kapcsolatos ismeretek összegyűjtése volt. A beszámoló után tanári magyarázat során tisztázódott, hogy az emberszabású majmokon kívül még sokféle majom él. Ezek mindegyikére nem vonatkoznak a már tanult sajátosságok, hanem közülük csak néhány általánosítható.

Az óra végén a csoportmunka hatékonyságának felmérése érdekében valamennyi tanuló egységes ellenőrző lapot töltött ki. Ez a következő feladatok elé állította a tanulókat:

1. Mi jellemző az emlősök osztályára?
2. Sorold be a diaképeken látható fajokat! (gorilla, gazella, keleti sün).

A faj neve:

Az emlősök mely csoportjába tartozik?

Mi jellemző erre a csoportra?

Szorgalmi feladat: a madarak és emlősök kültakarójának, légzésének, testhőmérsékletének és szaporodásának összehasonlítása.

Eredmények:

1. sz. feladatot helyesen oldotta meg a tanulók 96%-a.
2. sz. feladat megoldása során a fajokat helyesen felismerte és megnevezte a tanulók 100%-a. Az emlősök osztályán belül a fajokat a helyes csoportba sorolta a tanulók 100%-a. Az egyes csoportokat helyesen jellemezte a tanulók 84%-a. A szorgalmi feladatot 25 tanuló közül 23 végezte el. Hibátlan: 78%.

A számszerű adatok igen jól bizonyítják a csoportmunka eredményességét, különösen, ha a helyzet pontos ismeretében tudjuk, hogy az osztály tanulmányi átlaga 3,9, tehát nem válogatott jó tanulókból álló közösség.

A csoportmunka hatékonyságának felmérésére még a következő kísérletet végeztem. Két párhuzamos 8. osztály közül az egyikben a fejlődéstörténeti rendszertan témakörének feldolgozását hagyományos formában, a másikban csoportmunkával végeztem. A témazáró ismétlő-rendszerező óra után mindkét osztályban egyforma ellenőrző feladatlapot írtattam. Hozzá kell tennem, hogy a két osztály kb. egyforma tanulmányi eredményű volt. Az eredmény: a hagyományos formában tanított osztályban: 3,9, a csoportmunkával tanított osztályban: 4,4.

A számok önmagukban is beszélnek. Bátran állíthatjuk, hogy ennek az oktatási formának feltétlenül jövője van az élővilág tanításában, hatékony, életképes, de csak akkor, ha helyesen választjuk meg alkalmazásának lehetőségét, szem előtt tartva azt, hogy a csoportmunka az oktatási formák közül csupán az egyik, amelyet ha megfelelő anyagrészek feldolgozásában, megfelelő módon alkalmazunk, a tanári és a tanulói munkát színessé, érdekessé, változatosá és eredményesebbé tesszük.

HOFFMANN OTTÓ

Pécs, Tanárképző Főiskola

A tantárgyi tervezésről

(Az „egyéni” és a „központi” tanmenet viszonya a magyartanításban)

Tagadhatatlan, hogy az oktató-nevelő munka irányítóit a jó szándék vezérli, amikor a tanítás hatékonyságának növelése érdekében „egyéni”, ill. „tematikus” tananyagbeosztást követelnek, pedig a nevelők tízezrei bizonyítják, hogy számukra micsoda *hibetetlen megterhelést*, mennyi fejtörést jelent, vonalazást és öncélú bejegyzést vagy éppenséggel másolást, amíg a sokrovatú; különböző színű tintával kitöltött mammut-tanmenet elkészül, amit esetleg háromszor is visszadobhatnak, ha egy-egy rubrika üresen maradt (pedig nincs olyan iskolavezetőség, mely egy tanterület ilyen méretű „egyéni” tanmeneteit *érdemben* elbírálná). (A problémával foglalkozó néhány cikk adatait l. az irodalomnál!)

Ismét más kérdés, hogy ez a rengeteg többletmunka *megtérül-e* a gyakorlatban. A kérdés etikai-jogi oldalát tekintve pedig mindig erősek a kételyeim, *van-e jogunk* mindezt beosztottainktól megkövetelni.

Szerintem vissza kellene térnünk — éppen a túlterhelés csökkentése végett — az ötvenes években törvényesített, tematikus elrendezésű, de „*címszavas*” tanmenet-*hez*, mely a „menetrend” szerepét töltené be, valamint az anyaggyűjtését is. Ebbe jegyeznénk minden változást, tananyag-összevonást, ill. az év közben szerzett tapasztalatokat, felmerülő ötleteket. Ugyanakkor el kellene látnunk a nevelőket ún. *központi tanmenettel* is, melyet ugyanúgy használnának, mint bármely segédeszközt, kézikönyvet, folyóiratot stb., mely nemcsak a tematikus elrendezéshez, hanem az egyes órák megtervezéséhez is adna ötleteket.

Miért éppen *ettől* féltlenénk a nevelők önállóságát? Hisz végeredményben „*megkötött a kezét*” a Tanterv, a szakárgyi Útmutatóban és a Kézikönyvben található címszavas tanmenet-javaslat, az összevont tanulócsoportok részére kiadott — s a tan-